

GPS (RT 90 2.5 gon V) Skeen: 1369650 Ö, 6294480 N. Badplats: 1369485 Ö, 6294820 N. Ivars kyrka: 1368410 Ö, 6293500 N. Nygård: 1370250 Ö, 6294155 N. Järnåldersgravfält: 1369790 Ö, 6294935 N

Rastplats för kanotister

Kanotleden på Bolmån går genom Skeen. På Skeens rastplats kan kanotisten ta en paus. Här finns vindskydd och toaletter. Rastplatsens belägenhet nära vägen gör att den passar bra som en rastplats även för vägresenärerna. I Skeen finns även en iordningsställd badplats i kraftverksdammen norr om kraftverket.

På Gettersö i Kafjorden fanns det en boplats på stenåldern. Här har många föremål av flinta sedan hittats. Den som har båt rekommenderas att göra ett strandhugg här och försöka tänka sig in i hur stenåldersmänniskorna levde.

Järnåldersgravfältet

I en ekhagmark omkring 400 meter norr om bron i Skeen finns ett järnåldersgravfält. Gravfältet når man från vägen där den följer fördämningsvallen norr om Skeen. Var aktsam om stängsel och var beredd på att det kan finnas betesdjur i området.

Åtorpet och Nygård är de större byggnader som finns kvar av det gamla Skeen. Åtorpet är lätt att hitta där den ligger inklämd mellan kraftverk och transformator. Nygård ligger i andra änden av samhället en bit från vägen. Undvik att störa de som bebor eller nyttjar husen!

Öabyggningen

Öabyggningen finns kvar, återuppförd som en samlingslokal i Vivljunga omkring 30 km sydväst

om Skeen. Där kan den ännu beskådas.

Den som vill prova fiskelyckan rekommenderas att kontakta Bolmens fiskevårdsområde för fiske uppströms kraftverket. Nedströms kraftverket följer Kösens fiskevårdsområde. För båda fiskevårdsområdena säljs fiskekort lokalt. Fiskeförbud råder för mindre områden nära kraftverket.

Ivars kyrka

Ivars kyrka

Strax söder om Skeen ligger ett stort flyttblock som kallas Ivars kyrka. Stenen i skogen har fått sitt namn efter prästen Ivar som verkade i Annerstad på 1500-talet. Han var så helig att han kunde gå på vattnet. Men en dag syndade han. Han bad om förlåtelse och att Herren skulle låta stenen rämna

om han blev bönhörd. Ivars kyrka nås från riksväg 25 via en avtagsväg strax väster om Skeen. En skylt visar vägen dit. Platsen ligger 2,4 km från Skeen.

Läs mera!

Det finns mycket intressant att läsa om såväl kvarnar som flottning och sänkning av Bolmen. Titta in på Unnaryds bibliotek.

Vägbeskrivning

Kör riksväg 25 mellan Halmstad och Ljungby. 53 km från Halmstad och 20 km från Ljungby, sväng av mot Angelstad, Bolmen och Skeen.

I EBBE SKAMMELSONS KÖLVATTEN

"Många nutidsmänniskor skulle behöva vila och avkoppling på det synbarligen enkla stället med forsens brus i bakgrunden som enda musik, en lisa att stilla bedja om när den alltmer uppjagade rytmen i hem- och arbetsliv och affärsvärldens påträngande överklighet tröttat ut människan till den yttersta gränsen."

Elsa Berglind. 1987. "Det gamla Skeen – för alltid borta". Ur "Annerstad, här hava våra fäder bott". Annerstads Hembygdsförening.

Omslagsbild: Mjölkkört och utsikt över Bolmån. **Foto:** Bo Tegnäs. Huvudsakliga källor: "Något om posten i trakten kring Annerstad" av Erik Lindgren, ur "Annerstad förr och nu". Annerstads Hembygdsförening, 1979; "Skeen – till minnet av en by", "Det gamla Skeen – för alltid borta" (inkl. kartskissen), "Vattenverken i gamla Skeen" och "Pappersbruket i Skeen" samtliga av Elsa Berglind och "Sjöarna Bolmen och Dravens sänkningsföretag" av Leif Norrman, ur "Annerstad – här hava våra fäder bott". Annerstads Hembygdsförening, 1987; "Ålfiske och annat fiske" av Elsa Berglind, "Om kavaljerer i munkars vatten" av Lennart Williams och "Flottning på Bolmen och Bolmån" av Leif Norrman, ur "Annerstad – ur arkiv och minnen". Annerstad Hembygdsförening, 1994; Evert och Karl-Inge Olofsson, Skeen. **Faktasök:** Malin Ekwall. **Textsammanställning:** Karin Tegnäs. **Foton:** Bo och Karin Tegnäs. **Logotyp:** Lars Lidman. **Grafisk form:** Tecknargården/Willy Lindström. **Produktion:** Naturbruk AB/Bo Tegnäs. **Projektsamordning:** Bitte Rosén Nilsson, Hylte kommun. **Copyright:** Naturbruk AB. Tryckår: 2006.

Foldrarna i serien "I Ebbe Skammelsöns kölvatten" finns på Internet: www.unnaryd.com

Gynnsamt läge vid Bolmån

Dokumentet om ålfisket är från 1100-talet.

I Skeen har människor under årtusenden kunnat njuta av bruset, det glittrande vattenflödet i forsen och Bolmåns lummiga grönska. Läget vid Bolmån gjorde att många människor hade vägarna förbi. Miljön i Skeen förändrades radikalt 1954 i samband med att det nuvarande kraftverket med en fallhöjd på 9,6 meter byggdes. En stor del av den gamla byn fick rivas och lämningar av många av byggnaderna dränktes i den nuvarande kraftverksdammen. De finns därför inte mycket kvar av den gamla kulturmiljön.

Lämningar från stenålder och järnålder På Gettersö i Kafjorden fanns det en boplatz på stenåldern där många föremål av flinta hittats och i en ekhagmark omkring 400 meter norr om bron i Skeen finns järnåldersgravfält. Dessa lämningar vittnar om att området vid Bolmens utlopp var bebott redan för tusentals år sedan.

Omfattande fiske

Skeens ålfiske är känt sedan 1100-talet. Det ägdes då av Nydala kloster vars mun-
Kanotrastplatsen

kar brukade det. Det var ett av de mest givande ålfiskena i södra Sverige. När fisken var på topp fick man omkring 3 ton ål om året och enstaka ålar kunde väga närmare 4 kg och vara 180 cm långa.

Under en glansperiod mellan 1920 och 1950 lockade Bolmens öringfiske till sig sportfiskeentusiaster. Åsträckan från nuvarande kraftverket och uppströms till Kafjorden utgjorde fina lekplatser för öring. Laxöringar på 10–12 kg förekom.

Någon gång kring sekelskiftet 1800/1900 hamnade en stor mal i Skeens ålkista. Denna fångst är en av ganska få kända fångster av mal i sjöarna som avvattnas genom Bolmån.

Fisket blev ett av de stora trätoämnen, när Bolmens vattenyta sänktes kring 1850. Vattenkraftsutbyggnaden orsakade senare ytterligare skada på fisket.

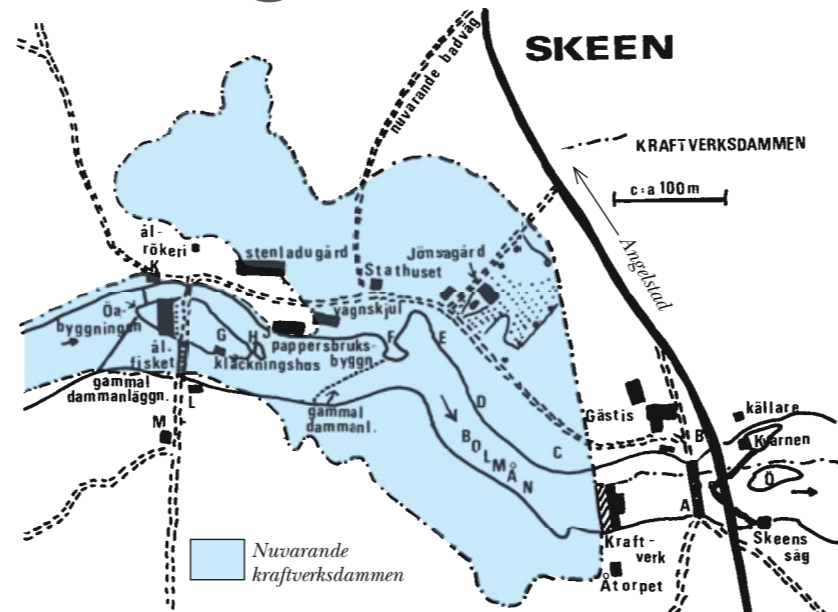

Flottningsrännan förbi Skeens kvarn. Foto: P G Veide 1935

Skeens kvarnhistoria

De första uppgifterna om kvarn i Skeen är redan från 1381. Vid svår torka eller köld kom sådant som skulle malas långväga ifrån eftersom kvarnar på andra håll då hade för lite vatten. Vattenföringen i Skeen var ganska god även under torrår och vid kyla dröjde det jämförelsevis länge innan vattnet frös.

Redan tidigt på 1600-talet var kvarnarna i Skeen tullkvarnar och bönderna betalade kvarntull. Med kvarntull menas att kvarnägaren fick säd eller mjöl i ersättning för arbetet. Under den senare

Skeen i slutet av 1920-talet

- A Gamla åbron
- B Platsen för Skeestorg
- C Plantskola
- D Platsen för garveriets barkstamp
- E Garveriets läge
- F Platsen för Norre- och Liagårdskvarnar, Liagårds såg, Färgeriet m.m.

- G Platsen för det första pappersbruket
- H Platsen för det andra pappersbruket
- J Platsen för det tredje pappersbruket
- K F.d. mejeriet
- L Brygghus
- M Magasin

delen av 1700-talet utvecklades större och färre kvarnar. Den utvecklingen fortsatte ända fram till kvarnarnas aveckling. De vattendrivna kvarnarna försvann när det jämna och goda vattenflödet togs i anspråk för vattenkraft. Skeen Brogårds kvarn revs 1951. Det var det sista vattendrivna kvarnhjulet som gick runt i Skeen.

Skeens pappersbruk

Skeens pappersbruk blev 1681 den första industrin i regionen. Verksamheten drevs i 170 år med hjälp av vattenkraft och med linnelump som råvara. Bruket grundades av kyrkoherde Johannes Wallinus. Från början var det inte särskilt stort. Annat blev det när tredje generationens pappersmakare, Lars Lemchen, genom giftermål och köp blev ägare till bruket. Hans svåger, Magnus Norlander, fick arrende på halva pappersbruket. Med dessa två skickliga och erfarna pappersmästare i ledningen nådde tillverkningen sin höjdpunkt.

Både pappersbruket och Norregårdens huvudbyggnad låg på en holme som kallats Munkholmen. Vid en stor brand 1805 brann såväl huvudbyggnaden som pappersbruksbyggnaden ner. Febril byggnadsverksamhet följde och snart var pappersbruket uppbyggt igen. På

grund av brandrisken placerades ingen ny huvudbyggnaden på platsen utan man nöjde sig med att reparera och utvidga en flygelbyggnad som klarat sig undan lågorna. Den kom att kallas öabyggningen. 1819 brann pappersbruket igen. Det återuppbjuggdes en sista gång på en liten holme längre österut. Papperstillverkningen upphörde 1851. Linnelumpen räckte inte längre till för pappersframställningen. Cellulosa hade blivit den nya råvaran.

Ett centrum för trafiken mellan Växjö och Halmstad

I Skeen fanns det gästgiveri. Sedan lång tid tillbaka var gästgiverierna skyldiga att förse förbiresande med proviant och de hade också ansvar för tillhandahållande av hästar för resenärer.

År 1868 öppnades ett postkontor i Skeen. Postkontoret placerades först i anslutning till gästgiveriet i det så kallade stathuset. Den placeringen var naturlig eftersom diligenserna mellan Växjö och Halmstad stannade här och bytte hästar. I början av 1880-talet flyttades poststationen till Nygård i motsatt ände av Skeen. Under somrarna på 1880-talet ersattes postdiligensen mellan byarna Bolmen och Skeen av ångbåten "Ebbe" som för-

utom post- och godstransporter även tog passagerare.

Torgdagarna

På en kyrkostämma 1856 talades det om att anordna torgdagar i Skeen. Landshövdingen gav sitt tillstånd. Sista onsdagen varje månad ägde marknaden rum. Torgdagarna drog mycket folk. Det närliggande gästgiveriet serverade och sålde brännvin. Med spriten följde fylla och slagsmål. Det blev en livlig diskussion om torgdagarna på sockenstämman. Kyrkostämman ansåg att torgdagen vad alldeles obehövlig och onyttig. Den borde avskaffas och förbjudas. Trots detta fortsatte torgdagarna att hållas. Där var handel med spannmål, smör, honung, korgar och mycket annat. När gästgiveriet på 1890-talet flyttade från stathuset nära marknadsplatsen till Skeen Brogård slutade all brännvinservering. Men med brännvinets försvinnande tynade också torgdagarna bort. Sist var det bara Axel i Kvallsjö kvar på torget med sina träskor.

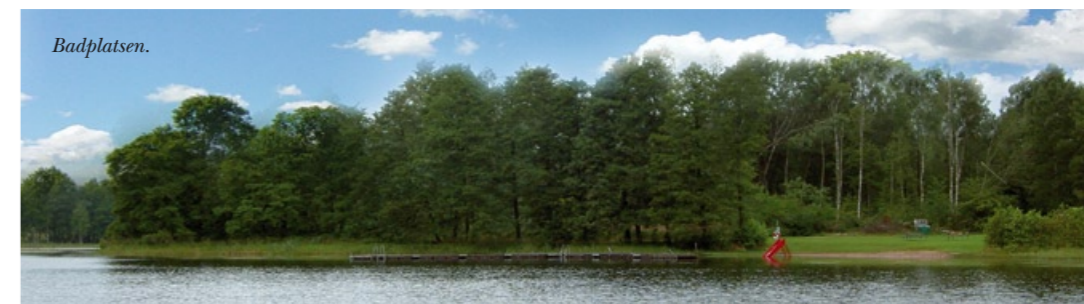
Ångbåten "Ebbe". I åktern syns ångbåtsföraren Abraham Andersson. Efter en målning av postföraren Carl Henric Juhlin.

Flottning vid Skeens Bolmån

Timmer har under lång tid flottats på Bolmen och i Bolmån. Det finns berättelser om flottning redan innan den första ångbåten kom till Bolmen år 1878. År 1894 inrättades allmän flottningsbolag i Bolmån. En epok inleddes som skulle vara i över ett halvt sekel.

Sänkningarna av Bolmens yta

1816 kom ett förslag att sjön skulle sänkas med hjälp av sprängning och grävning vid dess enda utlopp nära Skeens pappersbruk. Målet var att få mer jordbruksmark. 1821 skrev Sjösänkingsbolaget ett långt brev till kungen.

Badplatsen.

Stenåldern. Stenåldern utgör den äldsta och mest omfattande delen av människans förhistoria. I Norden betecknar stenåldern ungefär tiden 10000–1800 före Kristus.

Järnåldern. I Norden började järnåldern ungefär 500 före Kristus och varade till 1050 efter Kristus. Vikingatiden är benämningen på den sista perioden av järnåldern i Norden.

Nydala kloster. anlagt 1144 var ett av Sveriges äldsta och mäktigaste kloster. Genom Gustav Vasas reduktion förställdes dess egendomar. Nydala kloster låg mellan Värnamo och Sävsjö.

Det skrevs att invånarna runt omkring Bolmen länge velat sänka dess vattennivå. Det hade hittills varit omöjligt då de av egen kraft inte kunnat utföra och bekosta det stora projektet. Nu vände de sig till "Konung, sitt lands fader". Olägenheterna av den upphöjda vattenytan i sjön påpekades. Fördelarna av sjöns sänkning presenterades. Efter beräkningar drogs slutsatsen att en sänkning med ungefär 120 cm inte skulle påverka vattenverken vid Skeen. Den översta dammen, Kungsdammen, där ålfisket mestadels ägde rum, skulle emellertid behövas tas bort helt.

Kungens godkännande kom 26 år senare, i mars 1847. Efter många långa förhandlingar om ålfiske och pappersbruk kunde vattenytan sänkas. Sjösänkingsbolaget lät gräva en 800 meter lång sänkkanal. Sänkningen innebar stora ersättningskrav, bland annat till det hårt drabbade ålfisket. Dessa frågor löstes slutligt först 100 år senare när ett nytt ålfiske uppfördes. Flera sänkningar, upprensningar och markförsäljningar följde.

Dricksvatten till många

Många skåningar njuter dagligen av Bolmens vatten. Från ett inlopp nära kraftverket i Skeen leds genom en 8 mil lång tunnel i berget vatten till Skåne. Tunneln har en genomsnittlig diameter på ungefär 3 meter. Genom tunneln leds upp till 6 000 liter vatten per sekund söderut. Tunneln blev färdig 1985.